

САВРЕМЕНА СРПСКА СКУЛПТУРА

Скулптура, једна од најстаријих уметничких дисциплина, једна је од најмлађих код нас. Из једног или другог разлога, она, у пуном смислу речи, код нас још не постоји ни сто година. Та чињеница је одлучујућа за разумевање њеног развоја. У тако кратком историском периоду смениле су се три фазе њене егзистенције, уочила три процеса њене еволуције; рађање скулптуре као такве; успон и опадање њене реалистичке тежње; настајања нових концепција.

Иако на изложби сем Срете Стојановића учествују и наши старији,renomirani скулптори, чије стварање даје физиономију нашој скулптури између два рата (Росандић, Стијовић, Палавичини, Долинар, Боднаров), изложба ипак носи печат великог превирања, одличног мењања. Доскора смо на изложбама уз понеку фигуруну виђали углавном бисте, више или мање реалистичке, више или мање продуховљене; на овој изложби, међутим, дијапазон не само тема, него и схватиња, далеко је шири, богатији. Приличну монотонију заменила је несумњива разноврсност. Извесна криза, у којој се последњих година нашла наша скулптура, уступа место полетном тражењу и експериментисању: чињеница несумњиво позитивна.

А криза је — то је опште мишљење — постојала, у њеном испитивању сусрећемо се са једним парадоксом: велика континујура споменика најмногом борчима, велика материјална ерељства која су одвајана за ту сврху, нашој скулптури су винетила него користила. Униформност у концепцији, униформност у теми онемогућила је

ствараљачкој личности да се видије, животније, непосредније испољи. Експерименат, тражење, финији атељејски рад „за себе“, за уметност, дуго је био потиснут: у првом плану био је рад „по уговору“, за наручиоца. Стапање те две скулпторске преопекупације у једну и велики напор у тражењу индивидуалног израза почиње тек отскора. Док је наше послератно сликарство већ стекло физиономију, у том смислу што је поларизација идеја извршена, и што се, после узбудљивог експериментисања, личности већ разазнају (на начин који, можда, помало потсећа на стагнацију). — вајарство је управо на почетку тог прецеса: више је у знаку напуштања старог, него у знаку налажења дефинитивнијих вредности.

Управо из тог разлога изложба савремене српске скулптуре, коју је организовало Удружење ликовних уметника Србије у Павиљону у Масариковој улици, претставља пре повод за указивање на један нов историски процес у развоју наше скулптуре. ... и када искључују статуу у којој дефинитивно излази из

сти уопште, да ли снажан печат, печат својих скриваша и једно новог, друкчијег доба. Има у њи ховом стварању доста реминисценција, директног угледања. Без тога се, међутим, у уметности не може. Као што су узори наших старијих скулптора били Роден и Бурдел, узори млађих су Липшиц, Задкин, Мур, уметност старијих народа. Све је у развоју, ништа не стоји непомично. Поготову укус. Свако доба има своје егзалтације. Проблем је — у оквиру своје егзалтације, свога времена постићи универзално: јединство општег и посебног.

Остављајући по страни наше старије скулпторе, већ утврђене вредности у историји наше уметности, можемо рећи да тај циљ већ додирује обдарена плјада младих стваралаца. Предњом су нови проблеми: једна суптилнија концепција форме, простора, материје, једна финија дијалектика која регулише међусобне односе пластичних фактора. Ту у првом реду треба поменути Олгу Јеврић, њену аутентичну и импресивну скицу за споменик; опору, снажну и озбиљну скулптуру Олге Јанчић; нову, још неискристалисану оријентацију Јована Солдатовића; већ уобличену, патетичну личност Јована Кратохfila; два дела Анте Гржетића који наговештавају особен стил: Бориса Гас, Сијезића, доста хетерогеног, окренутог експерименту: Владету Петрића, његов већи, снажнији дах у скулптури која више показује цинично идентификовање са деструкцијом него протест против ње: импресију „Главу“ Александра Зарина, настојања ка структури и арабесци Ота Лога; архаизиране, одуховљене фигурине Мише Поповића; луксуз и елеганцију, можда за шајансу преплагашену: Ратомира Стојадиновића; затим појединачне реализације: Радмиле Граовац, Милице Рибникар, Ангелине Гаталице, Глиде Нандора, Јелисавете Побер, Војина Стојића, Радивоја Суботичког, Сандић Саве; Николе Јанковића, Матије Вуковића, Вујисића, Ане Бешлић и других.

Српска скулптура је у френезији плодног превирања. Ако не можемо данас да укажемо на њене дубље, специфичније одлике, верујемо да ће то бити могуће сутра: обиље талента реална је гаранција за то.

М. Б. ПРОТИЋ

дакле патријархалних, регионалних оквира и изједињачује се по тежњама — не по карактеру — са савременом уметношћу уопште (а ту етапу, тај варијацији простор „школа“, „праваца“ наше сликарство већ је прошло), него повод да се прецизно оцене индивидуална остварења и јасно одреде физиономије. Јер колективна тежња налажење — налажење новог израза — очигледна је, док су индивидуални ликови наших углавним младих скулптора још, нејасни, флуидни; тренутак је одвише осетљив, сувише испуњен променама, сувише преломан да би такву амбицију могао да оправда. Кристализацију, нормално, треба тек очекивати.

То, природно, никако не значи да на изложби нема већ сасвим трелих, одређених индивидуалности. За старије скулпторе, таква претпоставка одмах отпада. Али она отпада и за многе младе. Млади су овој изложби, и не само њој него и нашој уметно-